

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino.

:: S prilogo „Angelček“. ::

Štev. 5.

V Ljubljani, dne 1. maja 1909.

Leto 39.

MAJNIKOVA.

V bukovju je kos zažvižgal.
Kaj ne žvižgal bi vesel:
Zopet cvete ona veja,
kamor gnezdo bo pripel.

V seči je pastir zavriskal.
Kaj da ne bi vriskal vnet:
Vrba mužna kakor vosek,
rezal bo piščalke spet.

Vrtu je vrtnar odkril se.
Kaj se ne bi mu odkril:
Lilijin je cvet deviški
spet na božji dan priklil.

Ali jaz sem pesem zložil.
Naj se li ne veselim:
Kadar majnik moj prihaja
in Kraljica moja z njim.

Vse vrtnarje bom naprosil,
in povabil kose z vej,
vsem pastirjem bom naročil:
Vsi zapojmo slavo — Njej!

Silvin Sardenko.

ŠKRLATNI CVET.

(Spisal Václav Kosmák. Preložil Jožef Gruden.)

Priznati prijateljčki moji, gotovo ste bili že kdaj v jelovem ali smrekovem gozdu. Kaj ne, kako je bilo krasno? Oh, jaz ljubim gozd nad vse! Ali, kdor hodi vsak dan po gozdu, temu postane gozdni čar nekaj navadnega, vsakdanjega, da ga malovažno pogleduje, saj mu je tu gori v vejah vse tako zeleno, enolično. Spomladi pa večkrat postoji najbolj ravnodušen lovec pred smreko, se zagleda vanjo veselega srca, popraska za ušesom, pa dé: »Primaruha, kako lepo je to! Prav kakor orjaški šopek!«

In to je tedaj, ko procvitajo smreke v škrlatnem cvetju. Smrekovi cveti ali zarodki češarkov stojé na vejah kakor plamenčki ter goré in blesté liki škrlatu, zlasti na solncu, da se ti mora srce zaradovati v prsih.

Drevo človeštva je sicer vedno zeleno kakor smreka, le da mu zdaj-pazdaj suha iglica ali vejica odpade; a ta zêlen, to njegovo življenje je enolično. Ljudje skrbé, delajo, greše, ljubijo, sovražijo, preganjajo se — pa mrjó. To se godi brez prenehanja, da se nam celo protivi opazovati to stalno. Včasi pa se pojavi na drevesu človeštva krasen cvet — dober, plemenit človek, katerega diči škrlat dušnega plemstva — in najsi ga odeva sicer siromašno krilo. Takega človeka opazovati pa je zanimivo in radostno. In tak smrekov cvet je bila Tomčeva Rezika.

Pozor, naslikam preprosto dve sliki iz njenega življenja.

I.

Sirota se napoti v svet.

V Markovcu visi ob cerkvenem vhodu star, lesen križ. Soha Kristusova ni sicer prišla iz umetnikove roke, vendar ima kolena vse odrgnjena od poljubovanja. — Ljudje na kmetih so mnogokrat kakor otroci. — Jaz sam sem goreče poljuboval, ko sem bil še doma bosonog deček, ta križ, ne meneč se za njegovo nelepoto — in takšno je preprosto ljudstvo sploh: gleda bolj z dušo kakor z očmi. Našega »olikanca« gane k spoštovanju samo — križ, ki je krasno in umetelno izklesan.

Ob imenovanem križu je klečala pred mnogo leti Tomčeva Rezika. Molila je tiho. Ogrnjena je bila v veliko temno ruto, iz katere ji je gledalo prikupljivo, blede obličje, kakor mesec izza črnih oblakov. Obraz ji ni bil ne lep, ne grd, — bil je preprost, pohleven, kakor obraz svetnice.

Zdaj je deklica vzravнала glavo in uprla modre oči na stari križ, pa gledala skozi velike solze v obraz Odrešenikov; a iz prsi se ji je izvil vzdih in ta vzdih je trepetal in se je tresel kakor struna. Pa ta struna je trepetala, donela k nebu, da je dozvenela pred vrata, kjer se delé podpore vsem ljudem.

Tomčeva Rezika je bila uboga sirota. Očeta ni poznala, padel je v francoski vojni; a mater so ji položili v grob, ko ji je bilo devet let. Uboga Rezika! Nič ni dobila po materi razen poročne obleke, nekaj vsakdanjih kril — pa pol raztrgane nabožne knjige, vezane v usnje s kovinasto zaponko. Kaj pa naj bi bila še zapustila revna delavka, ki ni imela niti svojega ognjišča? Postelj in skrinjo so prodali za pogreb.

Izprva so vzeli Reziko sorodniki, ki so se je pa kmalu naveličali. Poiskali so ji službo za pestunjo. No — hrana je bila že še; za kakšen predpasnik si je tudi prislužila; kaj pa je prestala, ne vprašujte! Zapuščeno siroto, ki nima nič svojih, zaničujejo brezsrčni ljudje, da je žalostno povedati. — Tudi Rezika je služila pri gospodinji, ki se ji je vsak rad izognil na deset korakov.

Dosti je izkusila Rezika, trpela dosti, — a vendar se je krepila, rastla kakor jelka v bregu, v katero bije sneg in dež. Ko je dorastla, je služila tuptatam za deklo. Za vsako delo je znala prijeti; radi so jo jemali v službo, — ali vendar je povsod bridko čutila, da je nesrečna sirota: povsod so jo potiskali nazaj, in marsikateri sirovež jo je zasmehoval. To je bolelo! Rezika, od mladih nog osamela in zatirana, pa ni podlegla pod to silo, ampak zaupala je od dne do dne bolj v Boga in sama váse.

»Kaj ni svet odprt?« je dejala. »Pojdem tja, kjer me ne poznajo. Dela se ne bojim, nemara se vendar le preživim.«

Šla je h gospodu župniku ter ga vprašala za svēt. Duhovni oče ji ni branil v mesto, češ: »Če ne boš zapustila Boga, tudi Bog ne bo zapustil tebe.«

Odločila se je torej in danes se poslavlja. Bila je pri sv. izpovedi, pokrepčala se je s kruhom Gospodovim, s katerim se človek poživi in pokrepča na najbolj daljno pot kakor svoje dni prerok Elija na večno božjo goro, da ne omaga in ne pade. Ravnokar je minila maša. Tu kleči Rezika še pred starim križem, ki ji je oče, mati, ki ji je moč, podpora in uteha. Cerkvjenik je zaprl vrata, potolkel Reziki na ramo in rekel: »Alo, zdaj pa le, ne utegnem več čakati nate«. Rezika se je zdrznila, kakor bi bila predramljena iz sanj, zardela je v lice ter podala cerkvjeniku roko: »Z Bogom, stric, zdaj pa grem!«

»I, kam pa misliš?«

»V Trst.«

»Le glej, da se ne izgubiš!«

»Pravkar sem molila za to.«

»Tako je prav,« ji je pokimal cerkvjenik, »in kadar boš imenitna gospa, pošlji mi za tobak,« je še pripomnil porogljivo.

Rezika je požrla to opazko in odšla molit na materin grob. Zelenel je bršljin na njem. Utrgala si je vejico, dela jo v knjižico, zarila roke v črno prst, kakor bi hotela prijeti mrtvo mater za roko, spečo globoko pod zemljo, nato pa je odšla k gospodu župniku.

Gospod župnik je sedel v uti in kosil.

»No, Rezika, no, kaj prideš tudi k meni po slovo?«

Rezika pa mu je poljubila roko in zašepetala: »Saj se spodobi«.

»No, prav veseli me, da si se tako lepo pripravila na pot. Na, sedi pa poslušaj me, kar ti bom povedal. Očeta nimaš, ne matere, da bi te poučila in blagoslovila; pa bom jaz namesto njih kakor tvoj duhovni oče. — V mestu je mnogo izkušnjav; morda boš prišla k ljudem, ki ne bodo imeli nič vere, in te bodo zasmehovali, ko boš molila, ali kadar pojdeš v cerkev. Porekó ti, da so to same budalosti. A ti ne poslušaj takih ljudi, ampak izpolnuj povsod svojo krščansko dolžnost! In ko bi te hoteli zadrževati, poišči si rajši drugo službo, ako treba tudi manjšo — nič ne dé. Boljši je majhen zaslužek, da ostaneš le na pravi poti. V mestu so vojaki, gledali bodo za teboj; celo gospodje se ti bodo sladkali: pa nobenemu nič ne veruj; to bi bila ravna pot v pogubo. Izogni se jim, kjer moreš! Bodi poštena in svojim gospodarjem zvesta — no, v tem se lahko zanesem na te. Bodi dovolj! Ne bom ti delal cele pridige — le tega se drži, kar sem ti povedal zdaj, -- pa bo dobro. — Skoči v mojo sobo. Na mizi leži pismo, — prinesi mi ga!«

Rezika je prinesla pismo, in gospod župnik je pogledal naslov, ako je pravi, in je pristavil: »Na pismo na prednico v nunskem samostanu! Pisal sem ji bil sicer že prej, morda boš takoj dobila službo; če pa ne, boš ostala nekaj dni v samostanu, dokler se ti ne posreči dobiti primerno mesto. Samostan boš lahko našla. Tako, povej materi prednici, da se ji priporočam. Zdaj pa pojdi v imenu božjem! — No, nič ne jokaj, to ti ne pomaga nič. V mestu ti bo potreba poguma, ne pa solz. Ako boš potrebovala kakšen svét — piši mi!«

Rezika je poljubila gospodu župniku roko, in dve veliki solzi sta kanili nanjo. Govoriti ni mogla, zašepetala je le: Bog vam povrni vse, kar . . .«

»No, no, — je že dobro!« se je nasmehnil duhovnik, »in ko bi me ne bilo, ko se povrneš domov, več tukaj, pridi me obiskat tja-le.«

In pokazal je na pokopališče, snel črno čepico z bele glave, pa zamahnil v slovo z roko.

Od župnika je hitela Rezika k Petrasovki — svoji botri. Pri njej je imela obleko in nekaj drugih reči. Starka ji je postregla, kolikor je mogla: skodelico mleka pa pol hlebca črnega kruha za popotno ji je dala. Rezika je povezala obleko v zavitek ter prosila botro: »Drugo šaro bom pustila tukaj, pa prosim vas, pazite, da kam ne preide!«

»Nič se ne boj, zlata moja! Kakor bi imela vse s seboj, prav vseeno. Pa ne pozabi me, in če boš videla koga od nas v mestu, sporoči mi, kako in kaj je s teboj.«

»Pisala vam bom. Gospod župnik ali gospod učitelj vam bodo pa prebrali,« je pripomnila Rezika in zadela culo na pleča. Pomolila je starki roko in se odločno poslovila: »Pa zdravi ostanite, jaz moram iti, z Bogom!«

»Čaki no, da te še poškropim!« In starka je pomočila uvelo roko v blagoslovljeno vodo ter prekrižala Reziko. In spremila jo je čez dvorišče po vrtu do prelaza. Tu pa je postala ter gledala za odhajajočo deklico.

Rezika jo je ubrala z urnim korakom, kakor bi utekala nesreči. Ko je dospela na vrh holma, kjer raste divja obmejna hruška s košatimi vejami, a z votlim deblom, ožganim od pastirskega ognja, je sedla pod njo, zagledala se z dolgim, kaljenim pogledom na svojo rojstno vas, na te zelene vrte, na polja zlato valovje, kjer se je od mladih nog trudila v potu svojega obraza; zagledala se je na sive strehe, pod katerimi je služila, jedla kruh, namočen v solzah — obtičalo ji je oko na beli cerkvici, kjer je tolikrat potožila Bogu svojo skrb, svojo boleost, svojo slabost, in kjer je dobila tolikrat tolažbo in mir; na beli cerkvici, poleg katere je nji dobro znani, z zimzelenom porastli grob, — oh, oči so se ji zopet orosile pri tem spominu! Vzela je v roke rožnivenec, začela moliti in med molitvijo se je nehote zagledala tam na one temne gozde, kjer je nabirala jagode ob nedeljah popoldne, kjer je brala cvetlice za Marijin oltar, kjer niso begali pred njo ne ptiči, ne veeverice — kjer ji je bilo vse tako milo, tako domače! In dušo ji je napajal vonj in ljubkost gozda, prerazkošni spev krilatcev, prijetno žuborenje bistrega potoka, — in lotilo se je je domotožje s tako silo, da se je zjokala po tej, vkljubvsemu le mili vasi ter se kesala, da je na potu v tujino. Pa opogumnila se je. Urno je vstala ter se napotila dalje v svet. Prekoračila je vrh, ozrla se še enkrat nazaj, pa izginila na drugo stran.

Bila je v tujem, neznanem svetu, — sama, sama kakor javor na polju!

II.

Poštni voz je zavil z državne ceste proti Markovcu. Postiljon je podil konja, ki sta jo ubirala, kolikor so jima pripuščale noge. V vozu je sedela gospa v temnem krilu in pa dve mladi gospodični. V Markovcu se je ustavil voz pred gostilno; gospa je izstopila z gospodičnoma vred iz kočije, naročila postiljonu, naj spravi prtljago v hišo, pa so hitele naravnost proti cerkvici. Solnce je ravno pogledalo iznad cerkve, in krasno majevo jutro je zadihalo s hladom in vonjavo. Pozvonilo je k sveti maši. Iz te in one hiše je prišla stara ženica z molitveno knjigo v roki, ali pa betežen starček krenil proti hiši Gospodovi. Vse je radovedno motrilo tuje goste, zlasti krasno oblečeni gospodični. Dečki, ki so stali pred šolo pa čakali, kdaj pojde gospod župnik v cerkev, so debelo gledali in kakor prestrašeni snemali z glav klobuke.

Gospa je peljala gospodični skozi velika vrata v cerkev, tam jima rekla sestri v zadnje klopi, potem pa je šla, kakor bi bila v markovški cerkvi stara znanka, naravnost v zakristijo.

Cerkvenik pa, zagledavši krasnooblečeno gospo, je osupnel in ni vedel, na katero nogo bi stopil.

»Prosim,« ga je prijazno nagovorila gospa, »kaj nima gospod župnik danes že naprošene svete maše?«

»Ne, je nima.«

In gospa je položila dve kroni na mizo, rekoč: »Prosim gospoda župnika, naj darujejo danes sveto mašo za rajnega Jožefa Tomca in njegovo ženo Marijo.«

»Hvala, bom že povedal!« je spravil cerkvenik neukretno na dan — iz samega iznenadenja. Ni bil namreč še dolgo cerkvenik, in se ni še tako izpoznal v vseh slučajih svoje službe, — no potem pa je tudi taka gospa v Markovcu bila le redka prikazen, kakor komet na nebu.

Gospa je odšla v klop h gospodičnoma. Klopi so se polagoma polnile; šolarji so se vstopili pred klopi; cerkvenik je razsvetlil oltar, zvonček pri zakristiji je zapel, orgle so zabučale, in duhovnik je pristopil. Bil je to mlad, krepak mož. Prejšnji gospod župnik je počival že osem let pod velikim križem na pokopališču. Za njim je prišel nov župnik, in ž njim vred marsikaj novega. Uredil si je novi župnik cerkev po svojem okusu, da se je zdela človeku, ki jo je videl pred dvajsetimi leti, vse drugačna, tuja. Tudi gospa se je nekam začudeno ozirala po cerkvi in po ljudeh. Ko je zapel pevski zbor:

»Pred Bogom pokleknimo . . .« je odprla gospa star, oguljen molitvenik in se zatopila v daritev svete maše. Gospodični sta brali sveto mašo iz majhnih molitvenikov z zlato obrezo. Bili sta lepi kakor dva angela, ena temno-, druga zlatolaska. Molili sta s sklonjeno glavo in zdajpazdaj oči dvigali le v oltar.

Ko pa je minila sveta maša, je pokimala gospa hčerkama, razdelila med beračice, klečeče pod korom, bogate milodare, da so, pozabivši, kje so, na glas zahvaljevale blago gospo: »Bog vam povrni, Bog vam povrni stokrat! Bomo molile za vas, bomo —«

Gospa je potem vedla hčerki pred veliki križ tik cerkvenih vrat ter pokleknila ž njima vred.

Še so bile videti velike krvaveče rane, le da so bila kolena še bolj oguljena. Sklenila je gospa roke, povzdignila modre oči k staremu križu pa gledala skozi obile solze na obraz Odrešenikov, a iz prsi se ji je izvil vzdihljaj, in ta vzdihljaj se je tresel kakor struna, tresel in zvenel k nebeskim vratom, kjer se dele vse podpore ubogim zemljanom.

Šel je mimo gospe duhovnik, šle so mimo nje zvedave beračice, po strani jo zroč — a gospa ni videla nikogar.

Pred cerkvijo pa so se ženske ustavile in se začele pomenkovati.

»Verjemite mi,« je modrovala Peruščkova Neža, »da ni to nobena druga kakor Tomčeva Rezika. Stavim, ne vem kaj, da je.«

»Beži, beži!« ji je ugovarjala Kranjča Urša, »kje bi se vzela iz beračice taka gospa!«

»O zlata moja, zgodile so se na svetu še drugačne reči; zakaj bi se pa to ne!«

Ko je gospa pred križem domolila, je spela na grob, kjer je počivala stara Tomka.

Ženam je zaprlo sapo, kakor bi bilo treščilo med nje, in zgenile so z rokami.

»Kaj vam nisem pravila, da je Tomčeva Rezika!« je važno poudarjala Peruščkova Neža.

»Kdo bi si bil mislil — iz take beračice!« — se je čudom čudila stara Kovačica. »Gremo kaj k njej?«

»E, pustimo jo,« je svetovala stara kmetica. »Če bo hotela, bo že sama prišla k nam, saj ve za nas.«

»Morda bi si še mislila, da je kdosivekaj,« je pristavila zavistna Hitejevka.

»Pojdimo, pojdimo domov! Sicer naj bo pa tako revše, ako mu je Bog dal srečo, lepo ponižno in hvaležno svojim dobrotnikom. Da je nisem bila vzela na Martinove besede za pestunjo, bi bila umrla od lakoti.«

Razšle so se.

Od materinega groba je zavila nekdanja Tomčeva Rezika pred veliki križ, kjer je počival stari gospod župnik. »Otroka moja,« je opozorila hčerki, »tukaj pokleknimo pa molimo. Ta, ki tu v Bogu spi, je priča moje in vajine sreče.«

Dolgo so molile.

»Zdaj pa pojdimo v župnišče!«

Gospod župnik je hodil po vrtu. Ko pa je videl prihajajočo gospo in gospodični, šel jim je naproti. Poklonil se jim je in dejal: »S čim vam lahko postrežem?«

»Rada bi spregovorila z vami par besed.«

»Prosim, idite v sobo!«

»Če vam drago, gospod župnik, ostanimo kar na vrtu. Meščanom je sveži zrak jako ljub.«

»Saj res, kar tu ostanimo;« je pritegnil duhovnik. »Pojdimo v uto.« In posedli so v hladilno senco.

»Kaj ni to nova uta?« je vprašala gospa.

»Nova. Kaj ste znani tukaj?«

»Seveda sem. V tej župniji sem bila rojena. Pred dvajsetimi leti sem sedela prav na tem mestu z rajnim gospodom župnikom.«

»Je to mogoče!« se je začudil župnik.

»Res, prav tu je bilo. Tedaj sem bila zapuščena sirota in sem se odpravljala v tujino. Ako dovolite, povem ob kratkem svojo zgodbo, da jo boste povedali drugim za zgled, in pa, da boste vedeli, zakaj hočem danes ustanoviti dve črni maši — tako sem sklenila.«

»Prav radoveden sem, gospa, in hvaležen vam bom za to. In pa, kaj malega prigrizniti bi menda ne bilo napačno?«

»Hvala, ne bomo! — No pa,« je pogledala hčerki pa pripomnila: »mestni ljudje imajo na kmetih najrajše mleko — pa ti dve moji deklici tudi. — Ako nam hočete ravno s čim postreči, prosim malo mleka za ti dve.«

»Tako j!« je uljudno pripomnil gospod župnik ter odhitel.

Kuharica je prinesla, kakor je velel gospod župnik. Ko ste pa hčerki použili mleko, je izpregovoril gospod župnik: »Čez dvajset let ste prišli obiskat rojstni kraj — pa smo vam postregli tako skromno.«

»Prav tako sem se tudi poslovila — mleko in kruh sem naposled jedla pri svoji botri, ko sem zapuščala ta kraj. Oh, tedaj sem bila uboga, zapuščena sirota. Starši so mi rano umrli, in z menoj, z revno siroto, so ljudje ravnali jako neusmiljeno. Odločila sem se bila, da pojdem v mesto iskat sreče. Prosila sem Boga za blagoslov, poslovila se od gospoda župnika, od sosedov — pa odšla v Trst. Službo sem dobila naglo. Gospod župnik me je bil priporočil v samostanu, tam so mi preskrbeli službo. Služila sem tupa tam — ali nikjer mi ni ugajalo. Slabo se mi ni ravno godilo; ali to me je bolelo, da se niso nikjer nič zmenili za službo božjo, da me niso pustili niti v cerkev, — razen v nedeljo popoldne. Dejali so: »No, zdaj pa le pojdi na izprehod.« Jaz pa sem šla — namesto na izprehod — vedno v cerkev ter prosila Boga, da bi mi stal na strani in mi dal boljšo službo. Zmeraj mi je hodilo na misel, kar mi je bil rekel gospod župnik pri odhodu: »Ne zapusti Boga, varuj pa se ljudi brezbožnih!« Naposled se mi je posrečilo dobiti službo pri bogatem ključavničarju. Dobri, krščanski ljudje so bili. Gospa sama me je pošiljala v cerkev, ob petkih nismo kuhali mesa, pred jedjo in po jedi smo molili, — z eno besedo: tam mi je bilo všeč. Ostala sem pri njih tri leta. Prihranila sem si bila lepe denarje, ker nisem po nepotrebnem trosila kakor druge. Imeli smo več pomagačev. Večkrat me je ta ali oni nagovarjal, naj grem z njim na izprehod ali pa na ples. Ali jaz sem se ravnala po besedah gospoda župnika: »Ne zapusti Boga!«, pa nisem šla z nobenim. Druge služkinje so se mi sicer posmehovale, da sem »tercijanka«, ponašale so se s svojimi čistilci — a jaz se nisem zmenila za nobenega. Hitro sem izpoznala, kam to privede človeka. V malo-kateri službi so zdržale nekaj časa; mnoge so bile poslane domov po odgonu; ako pa se je katera omožila, ni bilo tako nič vredno — bilo bi za njo stokrat bolje, da bi se ne bila omožila.

Naš najstarejši pomočnik je bil tih človek, a delavec za tri druge, in denar je tiščal v pesti kakor kladivo. Meni se je ta človek prikupil, dasi se mi ni nikdar sladkal. Kolikrat sem si mislila, ko so ga hoteli mlajši pomočniki imeti za norca: »O ko bi bili vi takšni, kakršen je Svetlin.«

»Torej imam čast govoriti z gospo Svetlinovo?« se je z nasmehom poklonil župnik.

»Da, da! — Nekoč me je nepričakovano vprašal: »Kaj pa vi, Rezika, se ne boste omožili?«

Zardela sem, ali vendar pogumno odgovorila: »Bi se že, samo ženina ni.«

»Ženin stoji pred vami, če me marate.«

Povesila sem glavo pa molčala.

»No, no, — saj vendar niste otrok. Všeč ste mi, in ako sem tudi jaz vam, dajte mi roko, — se bova že preživila.«

Že od nekdanj nisem bila za dolgo besedičenje. Podala sem mu roko — in bilo je sklenjeno. Sporočila sem to gospodu župniku, ki mi je odobril moj sklep, pa tudi pristavil: »Gospod Bog je modrejši od mene; pojdi se z njim posvetovat v cerkev. Ako ti ne pravi tvoj notranji glas: ne! — pa se omoži.«

Storila sem tako. Vest mi ni rekla »ne«! Vzela sva se, najela v predmestju malo delavnico in začela v imenu božjem. On je imel tisoč kron, jaz pa tristo. Seveda je bil začetek težak. Pomagala sem mu pri delu, kjer sem mogla, da so mi bile roke sam žulj. Še dandanes se mi pozna, pogledite. K sreči je imel naš bivši gospodar toliko dela, da ga ni mogel več zmagovati; pa nekaj novih hiš so ravno zidali. Prepustil je nam nekaj svojega dela. Bila sva pridna, in zaslužek je rasel. Čez leto dni, ko nama je dal Bog tole hčerko, si je mož vzel pomočnika, pozneje dva, tri — in zdaj imamo svojo hišo. Tak blagoslov božji sva imela. Prišla sem se mu danes zahvalit in tu nalagam štiristo kron za dve sveti maši zadušnici, za starše in za rajnega gospoda župnika.

In potegnila je gospa iz žepa mošnjiček pa naštel na mizo štiristo kron.

Župnik se ji je priklonil in gledal s spoštovanjem na njo.

»Zdaj pa pokažem hčerkama še kočo, kjer sem bila rojena, kjer sem živetarila, da vidita, da si more tudi revež priboriti s poštenim delom lepšo hodočnost. Jaz, gospod župnik, navajam hčerki k delu, saj ne vemo, kaj ju čaka. Lehkó, da pridemo še na nič.«

»Resnica je to, gospa! O ko bi vse matere tako ravnale!«

To je preprost životopis Tomčeve Rezike. Kaj more biti bolj enolično životopis in življenje? In vendar bi morda to dušo po pravici lahko imenovali: škrlatni cvet.

TUDI MENI?

Ptičice od juga
spet so priletele,
pa na okence so sele
moje tihe sobice,
pa so pesmico zapele
pesmico sladkó:

„Vesna spet prišla je,
in prinesla petja
in nastula cvetja
na vrtove, gaje!“

Ptičke so molčale,
plašne odfrčale
čez zeleni vrt . . .

Oj povejte, ptičke,
če bo kaj pomlad
za spomin prinesla
tudi meni petja,
tudi meni cvetja
in tolažnih nad! —

Bogumil Gorenjko.

ZA LJUBI KRUHEK.

Hud pes je Milavčev Turko. Nihče si mu ne upa blizu, kadar je priklenjen ob hlevu v svoji veliki kolibi. Vzpenja se in lomasti s kosmatima tacama, kot bi hotel namah spraviti podse usiljivega prihajača. Hrušča in trušča je toliko, kot bi se bližala mirnemu domu cela roparska tolpa. Kakor vojak, ko si opaše sabljo in oprti puško, da gre na stražo, tako se zaveda tudi Turko svoje dolžnosti, kadar mu pripnejo verigo na vrat.

Pa tudi, kadar je Turko odklenjen, se mu ni varno bližati. Kaj rad pomeri tujemu človeku hlače ali razpara krilo — in ta ali oni se je že užaljen pritožil pri Milavčevih, da imajo prehudlega psa, in je požugal, da se bo oglasil pri pristojni oblasti. Toda do prave tožbe le ni prišlo, ker so bili Milavčevi priljubljeni v soseski, in psa nimajo nikdar nalašč odklenjenega, ampak se vedno le sam odtrga ali izmuzne.

Ob takem času priteče Turko tudi v kuhinjo ali v izbo. Tam bi ga morali videti! Zataji vso svojo pasjo naravo, pozabi vso jezo in skrije ves srd. Sosebno, ako dobi domače pri jedi, tedaj ga je sam med. Kako se sladká in prilizuje, kako se smuče in vzpenja, voha in sopiha, kako milo pogleduje človeku naravnost v oči!

No, oče in mati se navadno dosti ne menita za pasjega kosmatina; tudi hlapec ga navadno odrine. Toliko več sočutja in prijaznosti pa mu izkazujeta domača dva: Milče in Malči. Pri njiju dobi Turko marsikateri boljši prigrizek, toda zaslužiti si ga mora pa tudi.

»Turko, prosi!« zapove mu Malči, ko komaj pridiha do nje.

»Prosi!«

»Lepo prosi!«

»Lepše!«

»Še!«

Več minut mora včasih Turko presedeti pred deklico, preden dobi košček kruha — katerega je sicer z očmi že desetkrat pojedel.

Ko je opravil Turko pred sestrico, tedaj ga pa vzame Milče v šolo. Koliko pazljivosti in urnosti je treba, da ujame Turko košček, ki ga mu spušča Milče kolikormogoče z visokega v gobec, ali pa mu ga meče, kolikorsedá oddaleč.

Toda Turko vse pretrpi za ljubi kruhek. Pa še tudi mnogo drugega mora Turko tiho potrpeti od mladih Milavcev, ako hoče, da ostanejo v prijaznosti in ga puste k skupni malici. Kolikokrat mora biti deklici za punčiko, in kar mirno drži svojo glavo, da mu Malči zavezuje pisan robec okrog vratu ali mu posadi še celo ženski klobuk na ruso glavo. Pogumnemu junaku Turkotu, ženski klobuk, — je sicer res poniževalno — toda Turko potrpi tudi to — za ljubi kruhek.

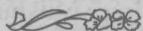
In Milče — ali nima nalašč za Turkota voz in vprego, da ga vpreženega preganja po hiši in dvorišču? In ponosni Turko je tudi rad konj — za ljubi kruhek.

»Mrtev« mora tudi včasih biti in potajiti se za dlje časa, pred nosom imeti in ne pokusiti mesa — vse to mora premagati za ljubi kruhek. In koliko drugega si še izmislita otročiča in naložita ubogemu Turkotu, da si zasluži — ljubi kruhek.

Revež si, Turko! Toda potolaži se, saj nisi sam, ki krotiš svojo pasjo naravo, molčiš in vse pretrpiš za ljubi kruhek. Vedi, da moramo mi ljudje na isti način trpeti za ljubi kruhek.

Ferd. Gregorec.

Lsti dan je bil izpremenil Tomaža popolnoma. Tiho in mirno je prenašal prej zaničevanje in preziranje. Zaprošil je bil prej mehko in ponižno usmiljenja, zajokal je tiho in je bil žalosten. Šel je potem v samoto; sedel na trato in bilo mu je hudo. A vendar se je pomiril počasi v samoti in je pozabil na vse. Ali pa je hitel k materi in jim povedal; in mati so ga tolažili in mu obljubovali lepo prihodnjost.

Tisti dan je hitel Tomaž naravnost od Gregorja v gozd in je sedel na veliko skalo. Razjokal se je na glas, in pesti so se mu krčile od bolesti . . . Stori ti, ki si zatiran in zaničevan, lepo delo, pa ga bodo obrnili v hudobnost! Življenje tvegaj za drugega, pa bodo rekli, da si ga speljal nalašč in iz hudobnosti v smrt. Stori, kar hočeš — vse je zaman . . . Ti zatirani, ti berač, nikdar ne storiš dobrega pred ljudmi . . .

Tako je mislil Tomaž tisti dan. Čemu se je veselil lepe prihodnosti, o kateri je sanjal danes po šoli. Vse je zaman . . . Najlepše sanje se mu ne vresničijo nikdar; samo megla so, ki se razprši, če posije v njo jutranji žarek. — Hotel je rešiti Petra pogube, svaril ga je; a Peter je šel sam v pogubo — ti si hudobni Tomaž, ki si ga zvalil. Vzel je Petra na roke, kakor lastnega brata ga je nesel domov k materi — ti si hudobni Tomaž, ki si ga zvalil v pogubo . . . In teptali so ga, ko je utrujen od napora in teže postal v veži, teptali zato, ker je storil dobro delo!

Tomaž je nehal jokati, in pesti se mu niso več krčile. Strmel je topo predse na zeleni mah, in polaščevala se ga je trpka upornost. Iz oči mu je izginila tista tiha žalost, ki je gledala prej vedno iz njih, in na njeno mesto je stopila tista trpka upornost. Ustnice so se mu stisnile in na čelu se mu je napravila med očmi mračna guba.

Mrak se je delal po gozdu, in mrzel veter je zavel od snežnih gorâ. Tiho se je spuščala noč v dolino, in tam na zahodu se je prikazala večernica. Megla je vstajala z mokrega polja in hitela kvišku — in kmalu je bilo zakrito modro nebo, da se ni videla več večernica, in tudi druge zvezde se niso videle več. Mir je prišel na zemljo, a k samotnemu Tomažu ni bilo miru. Dvignila se mu je tupa tam misel: Pojdi, Tomaž — močan si, pa se maščuj nad ljudmi! . . . Težka je bila ta misel in se je silila vedno bolj naprej. A Tomaž se je stresel. Ne, vsekdar je bil pošten; niti roke se ni upal iztegniti, da bi storil kaj krivičnega; čutil je v sebi moč, in zdelo se mu je, da sliši materine besede; kakor iz daljave prihajajo in so polne ljubezni.

»Tomaž, berača sva, a poštena pred Bogom,« tako so mu govorili večkrat mati. »Naj naju zaničujejo, a Bog živi nad nama in Bog plačuje poštenost.«

Da, Bog živi nad nami in Bog se usmili zaničevanega in zatrtega, ki trpi krivico. Iz nebes gleda in všečen mu je zatrti, ki potrpežljivo prenaša

poniževanje in zaničevanje. Kadar prikipi mera do vrha, takrat se nasmehlja — in zatrti vstaja iz zaničevanja, sreča ga obsuje, in priklanljajo se mu do tal oni, ki so ga prej preganjali in zasramovali...

Na vasi je zazvonilo avemarijo. Tomaž je vzel klobuk z glave in je molil: »O Mati božja, usmili se me! Zatrli so me — preganjajo me, ker sem ubožen... Vse bi bil dal zanje; a vračevali so mi ljubezen s sovraštvom, in če sem jim delal dobro, so me topli... Mati božja, ti vidiš moje muke in mojo boleost vidiš; solze mi vidiš v mojih očeh in žalost na obrazu — o, nagni se k meni in usmili se me, Mati božja...«

Gorko je molil Tomaž in mračne misli so se mu počasi razgubile. Jelo se mu je jasni v duši, in začutil se je lahkega in prostega, da bi se lahko dvignil v zvezdnate višave... In glej, ali ni zašumelo nekaj tam v goščavi in se niso stresle veje širokega grma? In Tomaž je pogledal v tisto stran; oči so se mu odprle široko in so se začudile. Bela meglica se je pokazala tam, in sredi nje je stal deček. Dolge, svilnate kodre je imel, lice mu je bilo rožno nadahnjeno, in gledal ga je z modrimi, lepimi očmi. »Tomaž,« je govorilo tisto dete z mehkim glasom, široke poljane, zasejane s tisočnimi cvetovi, si videl, a tebi niso cvetele, ker so bile tvoje oči solzne. Speve gozdnih pevcev si slišal, a niso bili namenjeni tebi, ker je bilo tvoje srce žalostno... Po svetu si hodil in iskal ljubezni, a našel si preziranje, ker se je videlo na tebi beraštvo. — Tomaž, srce ti je ostalo čisto, in si molil k Materi božji. Blagor zatiranim, ker njim se bodo smejale poljane v večnem kraljestvu; blagor siromašnim, ker ovenčani bodo s krono večnega življenja... Tomaž, reven si bil in ponižen; a jaz te posvetim za večno življenje in v večnem življenju te ovenčam s krono neizrazne lepote.«

In dotaknilo se ga je dete z mehko roko; Tomaž se je stresel in je odprl začudene oči. Malo je bil zadremal na sivi skali, in tako so prišle k njemu lepe sanje. Neka skrivna groza ga je navdala, in gledal je prestrašeno k grmu, kjer je stalo tisto lepo dete. A ničesar ni bilo tam; noč se je bila že naredila, in bilo je popolnoma temno.

Tomaž je hitro vstal in se je napotil proti domu. Med potom pa je premišljal, kaj naj pomeni tisti sen. Mati so bili že v skrbeh zaradi njega, ker so bili čuli, kaj se je dogodilo pri Gregorju. Tomaž jim je povedal vse in tudi o svojih sanjah je pravil. In jokali so mati in so sklenili tisti večer, da gredo zjutraj k gospodu župniku se pritožiti zaradi krivic, ki jih delajo ljudje njenemu sinu.

Drugi dan je bil Tomaž ves izpremenjen. Vesel mu je bil obraz, in v srcu je čutil vse polno veselja. Dolgo je bil mislil ponoči na svoj sen in naposled se je prepričal, da se vresniči prav gotovo. Konec bo njegovega zatiranja in siromaštva; kar naenkrat bo prišlo vse, in on se bo dvignil visoko pred ljudmi. Ljubili ga bodo in se bodo kesali, da so mu delali prej krivico... Dete, tisto lepo dete se je bilo dotaknilo njegove glave in mu obljubilo veselja — in sen se vresniči gotovo, ker dete je imelo božje in modre oči...

Vesel je bil Tomaž in tisti večer je veselo zaspal. Mati so bili pri gospodu župniku, in gospod župnik so jim obljubili pomoč. Gospoda župnika in gospoda učitelja ima zdaj na svoji strani, in tisto lepe dete mu je bilo obljubilo veselja ... Zagotovo pride zdaj lepo življenje.

In drugi dan je bil četrtek in lep pomladni dan. Solnce je sijalo gorko na zemljo in je tajalo tam v gorah snežene plasti. Narastla je bila Pišenca vidno in je postajala vedno bolj bela. A čudno se je zdelo Tomažu, ki je sedel tam za grmom pri Turnovem vrtu in je čakal matere, ki se je oglasila nekaj pri Turnu — čudno se mu je zdelo, da voda ni večja kakor druga leta. Snega je zadosti v gorah, in solnce je toplo dovolj, da ga raztaja.

»Morda se je kje zagvozdila,« je pomislil. — In resnično — zgodi se včasih, posebno spomladi, da se zagvozdi Pišenca tam gori kje v gorah s snežnim plazom. In nabere se veliko množine vode tam; a ko je zadosti močna, predere zagvozdo in pridrvi hipoma v dolino. Gorje onemu, ki bi stal blizu brega! Kajti drveča voda ga zagrabi še predno more stopiti korak nazaj, in ga zagrebe v svojih mrzlih valovih.

Tomaž je premišljeval vse to; a naenkrat se je zganil. Zagledal je Gregorko, ki je šla po ulici — ravno mimo grma je šla, pa ga ni zapazila. Z njo je šel mali Pavel in se je držal njenega krila. Prat je šla Gregorka. Dejala je škač na tla in si je popravljala obleko. Pavle pa je sedel nedaleč od nje na pesek in se jel igrati. — Tomaž se je potuhnil, kajti ne bi bil rad videl, če bi ga zapazila zdajle Gregorka. Slišal je bil, da se Peter ni bil nevarno pobil, v par tednih bo pa okreval. —

»Po nedolžnem me je tepla,« se je nasmehnil Tomaž bridko in je pogledal porodu navzgor. In zazdelo se mu je, da sliši šumenje, ki prihaja vedno bliže in postaja vedno glasnejše in votlejšje.

»Veter prihaja,« je pomislil. A že v naslednjem trenutku je vzkliknil preplašen: »Voda! ... Voda!«

In resnično — tam na ovinku se je prikazalo razpenjeno valovje. Zašumelo je hipoma, in bele pene so brizgale visoko v zrak.

Gregorka je zaslišala prestrašeni krik; pogledala je na ovinek in je zapazila vodo, ki se je penila po strugi in daleč izven nje. Videla je nevarnost, ki je pretila njej in Pavletu. Vzela je perilo iz rok in je hotela skočiti k Pavletu, da ga potegne nazaj — a bilo je prepozno. Hipoma je završalo okrog nje kakor vihar, čutila je, kako se ji maje zemlja pod nogami in vodne pene so ji udarile v obraz. Skočila je nazaj, da zgrabi še sina in se reši z njim na prod. A takrat se je zgodilo nekaj strašnega. Bela voda je obdala Pavleta kroginkrog, zasukala ga je in ga je odnesla hipoma s sabo.

»Jezus, Marija!« je zavpila Gregorka obupno in se je hotela vreči v valove. A v tistem trenutku je šinil mimo nje nekdo in se je zagnal v vodo. Spolzelo mu je na kamnu ... nagnil se je in padel, a že v naslednjem hipu je vstal in zgrabil Pavleta. Držal ga je visoko nad vodo proti materi.

»Hitro, hitro,« je zaklical brez sape, »sicer me odnese voda.«

Gregorka je pohitela tja. — »Tomaž,« je zajokala in vzela sina v naročje ... »Tomaž, ti si?«

Tomaž se je hotel pognati z vso silo proti bregu, a v tistem hipu se je zagnal v njega srdit, velik val... Brizgnilo je na vse strani in izpodneslo pesek izpod dečkovih nog — padel je nazaj in zagrabil za kamen. A kamen se je zamajal, zavrtel se je in je splaval z vodo. Naenkrat je izginil in z njim je izginil Tomaž... Voda pa je naraščala, in breg je padal pod njeno močjo...

Gregorka je stala kakor okamenela. V dveh sekundah se je bilo zgodilo vse to, v dveh samih trenutkih... Izginil je Tomaž v razsrjenih valovih, voda se je penila vednobolj, in breg se je rušil in podiral, kakor bi bil iz voska... Gregorka je klicala na pomoč, in tedaj so privreli ljudje od vseh strani, plašnih in skrbipolnih obrazov.

»Rešite ga... oh, rešite ga!« je klicala Gregorka. »Odnese ga je voda.«

In ljudje so hiteli ob vodi navzdol; a nikjer niso zagledali utopljenca. Čez četrto ure šele — daleč tam doli se je prikazalo ob kraju nekaj črnega, ki je obviselo na pesku. Zasukala je voda tisto črno — in prikazala se je glava. Najdrznejši so prebredli vodo in so prinesli utopljenca na to stran Pišence. Položili so ga na trato — in vsi so ostrmeli začudeni.

»Tomaž,« je šlo začudeno od ust do ust, »Tomaž...«

»Rešil mi je Pavleta... zagnal se je v vodo in je končal potem sam v vodi,« je praviła Gregorka in je jokala nepretrgoma. »O, saj ni bil tak... saj ni bil hudoben!«

In šlo je od ust do ust... Nabrala se je skoraj vsa vas okrog mrtvega Tomaža. Njegova mati je klečala kraj njega; solze so ji tekale po licih, a od silne srčne bolesti ni mogla izpregovoriti besedice.

»Motili smo se — bil je dober in pošten deček,« so govorili ljudje in bilo je vsem tesno in hudo v srcu. »Napačno smo ga sodili, napačno...«

In vsem ženicam so bile solzne oči... Ej, tak deček, pa tak junak!... Kdor ima tako srce, ne more biti hudoben. Resnično, hudo smo mu delali na tem svetu... Bog vé, če nam odpusti na onem?

Tomaž pa je ležal nepremično na trati. Njegov obraz je bil blede, in na čelu je imel veliko krvavo liso. Oči so bile zaprte in na vsem obrazu je počival mir — mir, ki ga more uživati v smrti le pravičen in dober človek... In v tistih trenutkih je stala njegova duša pred božjim prestolom. In stopilo je k nji Dete, lepo Dete, in ji je reklo:

»Tomaž, ali ti nisem obljubil večno življenje, ker si bil reven, ponižen in zatiran? Posvetil sem te — blagor zatiranim in siromašnim, ker bodo ovenčani s krono večnega življenja. Njim se bodo smejale poljane v večnem kraljestvu... Glej, tam doli te prosijo zdaj ljudje odpuščanja, in težko jim bo srce vse življenje zaradi tebe. A ti pojdi uživati neizrazno lepoto večnih poljan...«

* * *

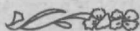
Takega pogreba ni imel še nihče v naši vasi kakor takrat Godnikov Tomaž. Vsa vas je šla za krsto in prišli so tudi ljudje iz sosednih vasi. In takrat so se odrple vsem očim: Tomaž je bil nedolžen. Ponižen je bil, dober

in pošten kakor nihče na svetu. In tako je postal Tomaž naenkrat svetnik in mučenik v naši vasi... Jokali so za njim, ko so peli učenci pogrebno pesem, in so govorili gospod učitelj lep govor in so očitali, da je zatirala vsa vas nedolžnega dečka.

»Odpusti, odpusti!« so klicali ljudje s solzami v očeh. A najhujše je bilo Gregorki. Peter je povedal vse po pravici, in uboga žena je bila vsa iz sebe... Pa ni vedela, da ji je Tomaž že davno odpustil.

Resnično: Tomaža se spominja še zdaj staro in mlado in ga časti vse, kolikor ga more. Njegovi materi pa strežejo prijazno pri Gregorju in ji izpolnijo vsako željo... Na Tomaževem grobu pa stoji kameniten spomenik — gospod učitelj so nabirali zanj in so ga naročili iz daljnega mesta...

Jos. Vandot.

VIDRA IN LISICA.

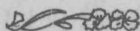
Ko je ljubi Bog ustvaril zemljo in vse stvari na njej, je odločil vsaki živali njena pota. Le vidri in lisici ni ničesar zapovedal. Opazili pa sta ti dve živali, da imata zversko zobovje. Vedeli sta torej, da se bosta živili z mesom. Da bi pa ne bili nadležni druga drugi, sta se hoteli ločiti. Lisica naj bi šla k vodi, a vidra v gozd. Takoj drugi dan sta hoteli poizkusiti to življenje. Dogovorili sta se pa, da se snideta zvečer pod nekim drevesom.

Lisica je sedela že skoraj cel dan ob potoku, a ničesar ni mogla uloviti. Videla je sicer, kako so ribice plavale v potoku, vendar ni mogla do njih. Ko je solnce že zahajalo, prisili jo glad, da prelomi besedo in gre iskat plena v gozd.

Vidri se je medtem v gozdu bolje godilo. Iztaknila je zajčje gnezdo in pojedla mladiče. Nato pa je legla v senco. Na večer se je pa napotila iz gozda k drevesu, kakor se je bila dogovorila z lisico. Medpotom pa sreča lisico, ki se je izneverila obljubi. Zvita buča si je to pot še vedela pomagati. Rekla je: »Dolgo sem te že čakala pod drevesom. Ker te pa ni bilo, sem te šla iskat.«

Vidra je pripovedovala, kako se ji je godilo, lisica se je pa sramovala izpovedati, da ni ničesar ujela. Zato se je vidri nalagala, kolikor se je le mogla. Dogovorili sta se konečno, da gresta prihodnjega dne zopet v istem redu na lov. Toda, ko se je zdanilo, se je skrila lisica v grmovje in je čakala, da je izginila vidra v gozdu. Hitro je tekla ob njegovem obronku in hotela priti od nasprotne strani v gozd, da bi je vidra ne opazila. A to se ji ni posrečilo. Vidra je namreč sledila zajčku in je prišla v oni del gozda, kjer se je plazila lisica. Ta se je vidre zelo prestrašila in ni vedela takoj izgovora. — Vidra je pa spoznala, da je lisica potuhnjenska, ter je zapustila gozd ter se nastanila ob mirnem vodovju. Z lisico se pa od takrat ni hotela nič več družiti.

Polenčan.

Venček pomladnih spevov.

Majnikovi kraljici.

Češčena Marija!

Zvonovi zadoneli,
na lepi Sveti gori
ob prvi mladi zori —
nebeško so zapeli:
„Češčena si, Marija!“

In romarjev krdelo
stopilo je hitreje,
molilo je srčneje,
gorečnejše zapelo:
„Češčena si, Marija!“

In duša, srce moje,
z velikim upom moli;
kot še poprej nikoli
navdušeno mi poje:
„Češčena si, Marija!“

Milosti polna.

Odšel je sin v tujino,
v tujino prevarljivo,
doma pa pustil mater,
oj, mater staro, sivo.

In mamica let sedem
molila je za sina,
da ne bi ga zmotila,
prevarala tujina.

Pred Tolažnico tožnih
je vsak večer klečala:
„O milosti ti polna!“
je vsak večer klicala.

„V tujini vari sina!
Tam so nevarna pota.
Ne daj, da bi zvalila
ga v svoje mreže zmota!“

Minilo let je sedem;
sin vrnil se vesel je.
Uslišane goreče
nje prošnje so in želje!

Gospod je s teboj!

Pred krutim Herodovim mečem
Marija in Jožef bežita
v Egípet, tja v daljno deželo,
objeto od solnčnega svita.

Skrbljivo z osličem gre Jožef,
sedi na osliču Marija,
pa gleda in pazi na Sinka,
ljubeč ga na prsi privija.

Čez tuje le romata kraje,
kjer vedno je lahko nezgoda;
a vodi vsemočna ju roka —
oj roka vladarjev Gospoda.

Blagoslovljena si med ženami!

Tam v tihi svoji sobi,
tam v mestu Nazaretu
kleči Marija sveta
in bere pismo sveto:
„Ko žezlo bo odvzeto

od Juda, bo pognala
mladika zelen cvet!
Tokrat konča se reva,
ki v širni svet odmeva,
rešenje pride ljudstvom.“

In glej nebeški žar
obda vso sobico
in angel bel,
nadangel Gabrijel,
stoji pred njo:

„Pozdravljena, pozdravljena,
devica med ženami,
ti najbolj slavljenja!
Izbral te je Gospod
za mater Sinu svojemu,
ki rešil bo človeški rod!“

Marija pa ponižno
na prsi glavo skloni
in tiho šepeta:
„Le dekla sem Gospodova.“

In blagoslovljen je sad tvojega telesa.

„Kaj je, kaj je danes pač
okrog Betlehema,
da je vsa obžarjena,
z žarki vsa obdarjena
pokrajina nema,
ko je vendar noč?“

čudijo pastirčki se
tam na trati betlehemski.
Pa priplava angel bel
in zapoje z rajskim glasom:
„Naj se veseli ves svet,
v bedo prej in greh zaklet!“

Danes zarja vstaja
čista bolj kot solnce,
danes se poraja
odpuščanje vsem ljudem,
danes je iz raja
prišel božji Sin
sam na grešni svet!“

Jezus.

Pred tabernakljem, glej, utriplje
samotne večne luči žar,
in prámene iskreče siplje
na kamenit oltar.

A v tabernaklju milo kliče
in vabi dobri Jezus-Bog,
nedolžne kliče otročiče
ljubitelj On otrok:

„Otroci, pridite sem k meni;
pod moj stopite božji krov,
vi mali in nezadolženi,
da dam vam blagoslov!“

Hitite urno v cerkev, mali,
nedolžni vi in jasnih lic!
Kaj bodo angelci dejali,
če bo zaman ta klic!?

Sveta Marija.

Majnik prišel je,
majnik vesel je
zvilil iz tal
šmarnice bele,
rožlice tvoje,
sveta Marija!

Deklice zale
šmarnic nabrale,
v venec povile,
pa okrasile
tvoj so oltar,
sveta Marija!

Deklice srečne
ve ste nedolžne!
Bolj kakor šmarnice,
vas je veselo
gledala Mati, —
sveta Marija!

Mati božja.

Že mesto Betlehem
brezskrbno sladko spava...
A tam za Betlehemom
tam vlada dan,
ves z žarki obsejan,
in tam nad hlevcem

krdelo plava
krilatih angelov,
ki pevajo:
„Bogu v višavah slava!“
In v hlevu tam
kleči deviška Mati

in moli Sina svojega — Boga
vsa srečna...
In sveti Jožef
se blaženo smehlja
in gladi dolgo brado
vso od srebra...

Prosi za nas grešnike zdaj!

V cerkev je prišel
in pred kip je pal
božje Matere,
tamkaj zdihoval,
tamkaj je ihtel:

„Božja Mati ti,
prosi ti za nas,
za nas grešnike!
Milosten obraz
nam pokaži ti!“

Da, grešil sem res,
mnogo sem grešil.
A čez dušo vso
se mi je razlil,
Mati, bridek kes...“

In sladak ogrel
žar mu je srce,
odpuščanja žar;
in iz cerkve je
potolažen šel...

In ob naši smrtni uri.

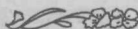
Še eno rožo
naj v venec ti povijem,
še eno pesem
naj iz srca izlijem!

V tujini, Mati,
oh, so nevarna pota,
ob vsaki stezi
preži lokava zmeta.

A ti Marija,
mi zvezda jasna bodi,
ti me, o Mati,
po pravi poti vodi!

In ko potrka
nam mrzla smrt na duri —
oj prosi za nas
ob naši smrtni uri. Amen.

Bogumil Gorenjko.

Potoček.

Potoček v gorski strugi
veselo v dol hiti;
ne zmeni se za petje,
ki z gore se glasi.

Prijetno žuboreva,
veselo skače v dol,
da tudi tam osveži
cvetice naokol.

In pride deca trgat
— v očeh čistosti žar —
in Majniški Mariji
jih nosi na oltar.

Mokriški.

Veseleje kot nekdam!

Solnčni žarki sevajo
vse mileje,
srca spet ogrevzajo
vse topleje,
ptičke spet prepevajo
vse sladkeje
kot nekdam.

Srce moje
pesmi poje
veseleje kot nekdam.
Kdo bi pač ne pel,
ko miloben vetrec
spet nam je zavel,
ko prinesla vesna
spet je maj vesel?

Bogumil Gorenjko.

Zopet pomlad!

Na perutih lahni, rožnih
zopet plava k nam pomlad,
kakor ptica lahkokrila
prek dehtečih cvetnih trat.

Kakor nova zlata zora,
ki se vzpenja čez nebo;
jasnočista, rajskomila
kakor deteta oko.

In s pomladjo nada vzhaja,
bije srce živo spet,
in oko jasneje naše
gleda v prenovljeni svet.

Mokriški.

Spet ozelenele so livade . . .

Spet ozelenele
so livade,
gorki dih so občutile
vesne mlade.

Spet je vsa narava
oživila
in prostrana vsa planjava
zadehtela.

Krasna nas pomlad je
obiskala,
da pri nas le dolgo
bi ostala!

Ratislav Selški.

Škrjančkov slovo.

Škrjanček je zletel
pod sinje nebo,
pa pesem zapel je
pomladi v slovo:

„Oj vesna vesela,
zakaj že bežiš,
zakaj že, o vesna,
nam cvetje sušiš?

Kaj bode brez tebe
zelenje vseh trat,
metuljčki in ptički,
povej mi, pomlad?“

„Če tu bi ostala,
kje bil bi kak sad,
povej mi, škrjanček!“
je rekla pomlad.

Bogumil Gorenjko.

Starčkova zahvala.

Zahvalim te, mogočni Bog,
ker si podaljšal mi življenje,
da g'edam zopet, kak se log
ogrinja v cvetje in zelenje!

V osorni zimi za pečjo
obupal sem, da bi čakal
pomlad — in menil sem, da bo
za mano kmalu zvon zaplakal.

Oj dragi vnuk, poskoči zdaj,
da se potresla bo poljana,
saj tebi klije dvojni raj,
mladosti zornie ura rana.

Raduj se zdaj, ko cvet brsti,
da tudi meni radost mlada,
ko zrem te, nada se vzbudi,
čprav mi zadnji las odpada.

Zahvalim te, dobrotni Bog,
ki z mlad m žarom me ogrevaš.
Zahvalim te, da hrib in log
na radost meni v cvet odevaš!

Mokriški.

Večni nas ogrevaj maj!

Gora je ozelenela
in poljana se razcvela.
Solnčni žar ogreva nas,
Sluh nam boža ptičji glas.

Lažje srce, lažja noga,
skrb izginila je mnoga,
da hitimo čili spet
trgat v polje pisan cvet.

Ne premini, doba zlata,
ne uveni, rožna trata!
Ne uveni, zelen gaj,
večno nas ogrevaj maj!

Mokriški.

Pomladno cvetje.

Škrjanček poje, žvrgoli . . .

Škrjanček poje, žvrgoli,
se zore, jutra veseli.

Škrjanček poje v solnčni dan,
dviguje se nad rožno plan.

Škrjanček poje, žvrgoli,
da kmetu se obraz jasni.

Mu lažji je naporni trud,
ko žar pripeka ga sred grud.

Škrjanček poje, žvrgoli,
pod večerno nebo leti.

Visoko v zraku on pojoč
ratarju vošči: lahko noč!

Mokriški.

Pred ulnjakom.

Oj čebele, izletite
v miljeno pomlad
in posédite na cvetje
pisanih livad.

Dol z neba se žarko smeje
v polje solnček zlat
in vas vabi, da bi prišle
sladkih kapljic brat.

Izletite, pohitite
prek cvetočih trat,
da v jeseni bom prešteval
novcev kupček zlat.

Mokriški.

Na polju.

Ah, dan po božji volji —
vse živo je na polji,
kmet trudi se vesel.
Po njivi stopa v nadi,
kar bo sejal spomladi,
v jeseni bode žel.

V naravi sveži, novi
ga ljubljeni glasovi
bodrijo glasnih ptic.
Oko zelenje pije,
jasnina čelo krije,
mu dije vonj cvetic.

Ah, dan po božji volji —
oj srečni kmet na polji,
kak nada te poji!
Nad tabo solnce sije,
iz njega duša pije
nadeje srečnih dni.

Mokriški.

Lastavici.

Spet od juga lastavica
k nam je priletela
in na moje sobe okno
kot nekda je sela.

„Kaj je novega na jugu,
drobna lastavica?
Naj mi, naj mi razodene
tvoja govorica!“

„Ah, lepo je tam na jugu!
Vedno tam kraljuje
vesna mlada v rožnem plašču
vedno tam caruje —“

Ali vprašam: „Kje je lepše,
ali v tujem raju,
kjer se vedno čutiš tujko,
ali v rojstnem kraju?“

Nič ni rekel kljunček
drobne lastavičke —
jaz pa sem na mater spomnil
se in rodne gričke . . .

Bogumil Gorenjko.

Sedaj je čas!

Kakó lepó oko žari,
kako obraz se vam smeji!
Nedolžnost seva iz očesa,
narava zdrava iz telesa.

Čas srečni, ki ga žiješ zdaj,
ne vrne več se ti nazaj,
prehitro zgasne žar očesa,
prehitro mine moč telesa.

Le rajaj, nežna mladež ti,
dokler ne veš, kaj so skrbi,
Kaj divji vali so življenja,
kaj pota trnja in trpljenja.

Starost bo tu — in le spomin
ostane ti sred razvalin
na srečne ure vrh planin.
In solza v óku ti leskeče
po dnevih — polnih čiste sreče.

Mokriški.

Kukavica.

Kukavica kukala
v hribu je nad selom,
dedek naš je tiho štel,
zgibal s sivim čelom.

Dvajset je nakukala
ptica let bodočih.
O načrtih je razmišljal
dedek vsemogočih.

A jeseni dedka že
je pokrila ruša — — —
Kukavica kuka spet,
dedek je ne sluša.

Taras Vasiljev.

Koliko še let?

Da bi slišal kukavico,
v gozdek šel je ded,
da bi slišal drobno ptico,
koliko še let
mu napela bo.

„Kúku, kúku, kúku,“ z veje
čuj, sred bukovja.
Sliši ded, na prste šteje —
pa smehlja, smehlja
se mu ves obraz:

„Zdaj pa kar brž drobni vivček
napalimo spet
za en tanek dimček-sivček;
saj mi še deset
je napela let
kukavičica.“

Bogumil Gorenjko.

Le enkrat!

Kakšno pesem, draga mladež,
naj zapojem na pomlad?
Li o solncu, li o pticah,
v čast mar pisanih livad?

Dobro, dobro! Pa o solncu,
ki oživlja cvetni log,
in o cvetkah, ki krasijo
nam stezice kroginkrog.

In o zborih drobnih pevcev,
ki nam ljubko žvrgolé,
da s pomlájeno mladostjo
bije silneje srce.

Pa še drugo lepo pesem,
mladež, bi zapel ti jaz,
ko bi vedel, da zaupno
poslušala boš moj glas.

Pomni, draga deca moja,
da pomladi le enkrat
sije ti cvetoča doba —
le enkrat, oj le enkrat!

In to mlado nežno cvetje —
oj, kak naglo se ospé
in kak hitro žar kreposti
v srcu zvenjenem umrè!

Mokriški.

Le spomin.

Prišla je pomlad,
pomladila svet,
zasadila cvet
sred zelenih trat.

Prišel spet je maj,
ž njim so ptičice,
ptičke-pevčice,
priletele v gaj.

K meni v vas prišel
pa je le spomin
na radostne dni,
na mladostne dni...

Bogumil Gorenjko.

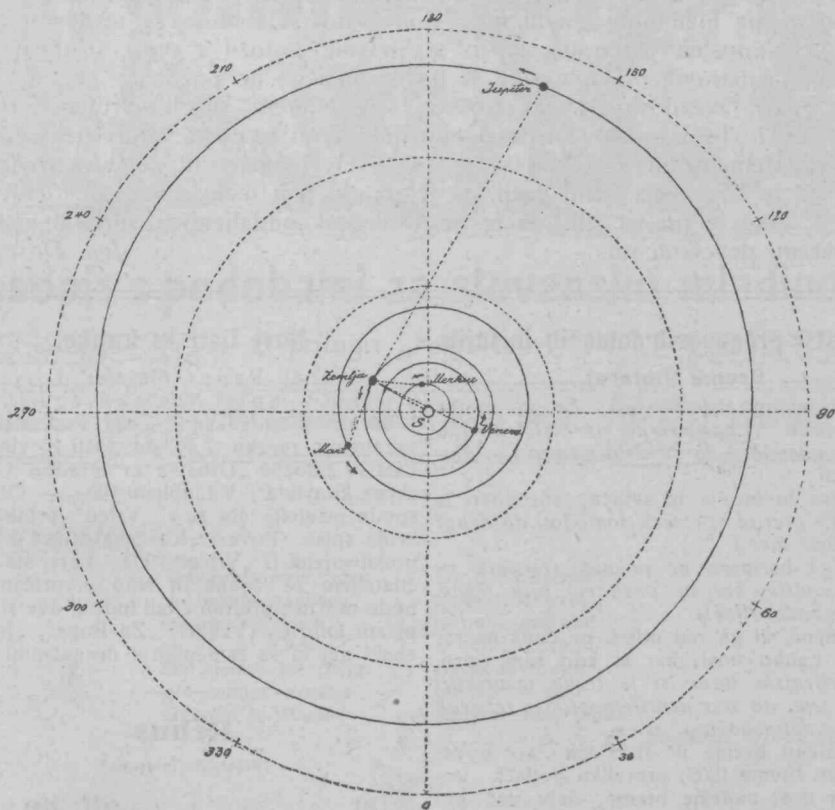
Mladi zvezdoznanec.

V dosedanjih razmotrivanjih našega nebesa smo si pridobili že toliko potrebnih splošnih pojmov, da bi mogli preiti k natančnejšemu opisu nebesnih teles. Seznaniti se nam je le še z gibanjem nebesnih teles. Naravno je, da si ogledamo to gibanje spet pri našem osolnčju.

Središče našega osolnčja je veličastno solnce. To solnce ima veliko družino. 1. Osem velikih premičnic, ki so nam že znane. Te premičnice, razen Merkurja in Venere, imajo po eno ali več sopremičnic, mesecev. 2. Veliko število prav majhnih premičnic, o katerih se bomo pozneje poučili. 3. Neznano število zvezd repatic in slednjich nebroj prav majhnih delcev nebesnih teles, kateri se nam prikazujejo kot zvezdni utrinki.

Vsa našeta nebesna telesa se gibljejo okrog solnca v določenih potih. Zazdaj si hočemo predočiti le pota velikih premičnic. Gibljejo se okrog solnca v potih, ki imajo obliko elips, katere se pa jako približujejo krogu. Te poti leže približno v isti ravnini, tako da niso dosti nagnjene druga proti drugi.

Slika 5. vam kaže poti, po katerih se gibljejo premičnice Merkur, Venera, zemlja, Mart in Jupiter okrog solnca (S.) Bolj oddaljene premičnice: Saturn, Uran in Neptun niso več narisane. Gibanje se vrši v smeri, ki je nasprotna gibanju kazalcev na uri, kar kažejo puščice. Koliko časa potrebujejo naši planeti, da obhodijo enkrat svojo pot okrog solnca? Merkur rabi 88 dni, Venera

Slika 5.

224 dni, zemlja eno leto, Mart 1 leto 322 dni, Jupiter 11 let 314 dni, Saturn 29 let 167 dni, Uran 84 let 7 dni, Neptun 164 let 280 dni. Iz tega sledi, da boste videli na pr. Jupitra na istem mestu na nebesu, kjer je zdaj, šele čez skoro 12 let. Lahko tudi izračunate, koliko obhodov raznih premičnic bi mogel opazovati človek, ki se je prav zgodaj začel zanimati za nebo in za zvezde. Težko bo doživel trikratni obtek Saturna. Kako pa moremo opazovati gibanje, tek planetov okrog solnca? Merkur in Venera se nam kažeta kot danici ali kot večernici, ali vzhajata namreč pred solncem (danica), ali zahajata za solncem (večernica). Premičnice, ki so od solnca bolj oddaljene kakor zemlja, pa v času enega svojega obhoda okrog solnca prehodijo na videz na nebesu ono pot, ki jo prehodi solnce v enem letu, so torej lahko približno tako nizko

kakor solnce pozimi, ali tako visoko kakor solnce poleti. Jupiter je n. pr. zdaj tam, kjer je solnce konec avgusta, v sozvezdju leva.

Premičnice našega solnca potujejo okrog njega z matematično pravilnostjo po trajnih zakonih, tako da morejo zvezdoznanci za vsako premičnico natančno izračunati, kje se bo planet v določenem času nahajal na nebesu. Na naši sliki narisane premičnice so na onih krajih svoje poti, kjer bodo okrog 21. maja 1909. Najbolje se vidi Jupiter do ene ponoči, Mart vzhaja pred jutranjo zoro, Venere ni videti, ker je še v solnčnih žarkih, Merkur se pa konec meseca maja vidi, kjer so razmere ugodne, kar je v naših krajih le redko, malo časa po solnčnem zahodu.

Katera je ona moč, ki drži nebesna telesa, premičnice, v njihovih potih, da ne zaidejo ali se ne izgube v svetovnem prostoru? To je svetovna privlačna sila, ki deluje med solncem in njegovimi svetovi, imenuje se težnost (gravitacija). Skrivnostna je ta sila, ki jo je Stvarnik položil v svoje stvarstvo, mi vidimo in čutimo nje delovanje, a bista njenega ne poznamo. To naravno silo je odkril zvezdoslovec Izak Newton (izg. Njuten), Anglež, rojen l. 1643., umrl l. 1727. Ta učenjak je iznašel temeljni zakon težnosti, ki uravnava vse gibanje v našem osolnčju. Zakon se pa glasi: Dvoje nebesnih teles se privlačuje s silo, ki je tem večja, čim večji sta telesi, in tem manjša, kolikor dalje sta telesi. Čudno je pri tej sili, da je pri dvakratni oddaljenosti štirikrat manjša, pri trikratni devetkrat itd.

Jos. Dostal.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Breme (butara).

Tudi majhno breme teži, če ga moraš dolgo nositi (*Enakomerno opravilo utruđi. Zato je pametno, da se dela menjavajo, kjer je možno.*)

Lastno breme je iz svinca, sosedovo iz perja. (*Le prerad si človek domišlja, da drugi veliko laže živé.*)

Tujega bremena ne poznaš. (*Drugih ne smemo soditi, ker ne poznamo njih težav. Bodimo zadovoljni!*)

Bremena, ki ga rad nosiš, ne čutiš na ramah. — Lahko nosi, kar si kdo sam oprti. (*Ta življenjski nauk si je treba izkoristiti zlasti s tem, da se v neprijetnostih in težavah vdamo v voljo božjo.*)

Privajeno breme ne tlači tako kot novo.

Veliko breme tlači, preveliko potlači.

Kdor nosi najtežje breme, dobi več kot najmanjšo plačo.

Kdor se bremena prav loti, ga že napol odvali. (*Pri težkih opravilih je treba najprej dobro premisliti, kako se dajo najbolje izvršiti; potem pa se jih je treba lotiti urno in z vso odločnostjo.*)

Drug drugega bremena nosite. (*Potrpite s slabostmi svojega bližnjika. Ta nauk sv. apostola Pavla ne velja samo Galačanom, katerim ga je prvotno napisal, marveč vsakemu kristjanu.*)

Najtežje breme je greh!

Novi listi in knjige.

Andrej Rape: *Mladini*, I. zvezek z 8 slikami. — *Spisi Mišjakovega Julčka*. I. zvezek z 11 slikami. Cena vsakemu lepo vezanemu zvezku 1 K, po pošti 16 vin. več. Last in založba „Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta“. V Ljubljani 1909. — Oba gospoda pisatelja sta že v „Vrtcu“ priobčevala svoje spise. (Povest „Koščena miza“ je n. pr. ponatisnjena iz „Vrtca“ 1902.) Torej sta našim čitateljem že znana in smo prepričani, da bodo radi in s pridom čitali tudi ti dve živahno pisani knjižici. (Vzkljci: „Za Boga“, „Ješ“, in enaki naj bi se zamenjali z drugačnimi.)

Rebus.

(Priobčil „Internus“).

$$\begin{array}{ccccccc} \text{at} & '5a & m+a & = & \frac{\text{ob}}{\text{na}} & \frac{\text{bo}}{\text{si}} & \frac{3}{\text{ni}} \\ \text{š} & & & & & & \end{array}$$

Uganka.

(Priobčil „Internus“).

Belo ko sneg, modro ko jasno nebo, rdeče ko kri: kako je ponosno, če vse to skupaj visi!

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtcu“ izhaja 1. dné vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.